

THẠC SỸ. NGUYỄN THỊ KIM NGÀ

GIÁO TRÌNH

KINH TẾ TÀI NGUYÊN VÀ MÔI TRƯỜNG

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI

MỤC LỤC

	Trang
Các từ viết tắt.....	11
Lời nói đầu.....	13
Chương 1. Nhập môn Kinh tế tài nguyên và môi trường	15
1. Khái niệm, nội dung và phương pháp nghiên cứu môn Kinh tế tài nguyên & môi trường.....	16
1.1. Khái niệm.....	16
1.2. Nội dung nghiên cứu của môn học.....	17
1.3. Phương pháp nghiên cứu môn Kinh tế tài nguyên và môi trường.....	18
2. Một số quan điểm chủ yếu về sự tương tác giữa kinh tế và môi trường	19
2.1. Quan điểm mô hình kinh tế	19
2.2. Quan điểm cân bằng vật chất	22
3. Lịch sử phát triển của môn Kinh tế tài nguyên và môi trường.....	25
3.1. Giai đoạn trước 1960.....	25
3.2. Giai đoạn từ 1960 đến nay.....	28
* * <i>Câu hỏi thảo luận</i>	32
Chương 2. Dân số, môi trường và tăng trưởng kinh tế.....	33
1. Mối quan hệ giữa dân số và môi trường.....	33

1.1. Sự gia tăng dân số thế giới.....	33
1.2. Sức ép của dân số đến môi trường.....	34
1.3. Nạn nghèo khổ và môi trường.....	37
2. Mối quan hệ giữa tăng trưởng kinh tế với dân số và môi trường.....	39
2.1. Tăng trưởng kinh tế - Khái niệm, nguồn gốc, ý nghĩa.....	39
2.2. Mối quan hệ giữa tăng trưởng kinh tế với dân số và môi trường.	42
2.3. Tăng trưởng kinh tế có gặp phải giới hạn?.....	46
3. Một số vấn đề môi trường toàn cầu.....	47
* * <i>Câu hỏi thảo luận</i>	49
Chương 3. Phát triển bền vững.....	50
1. Khái niệm, thước đo, phân loại phát triển bền vững	52
1.1. Khái niệm.....	52
1.2. Phân loại phát triển bền vững.....	54
1.3. Thước đo phát triển bền vững.....	57
2. Các nguyên tắc phát triển bền vững.....	58
2.1. Nguyên tắc 1.....	58
2.2. Nguyên tắc 2.....	59
2.3. Nguyên tắc 3.....	59
2.4. Nguyên tắc 4.....	60
2.5. Nguyên tắc 5.....	60
2.6. Nguyên tắc 6.....	61
2.7. Nguyên tắc 7.....	61

2.8. Nguyên tắc 8.....	61
2.9. Nguyên tắc 9.....	62
3. Khả năng thực hiện phát triển bền vững.....	65
3.1. Mối quan tâm của con người về môi trường ngày càng sâu sắc.	66
3.2. Những thay đổi trong sản xuất, trong tiêu dùng.....	68
3.3. Về đầu tư cho lĩnh vực môi trường.....	69
3.4. Xây dựng, hoàn thiện hệ thống pháp lý và các thể chế quốc gia về bảo vệ môi trường.....	70
* * <i>Câu hỏi thảo luận</i>	70
Chương 4. Nguyên nhân kinh tế gây ô nhiễm, suy thoái môi trường.....	71
1. Hoạt động của thị trường và sự thất bại của thị trường.....	72
1.1. Tầm quan trọng của thị trường và hiệu quả của nó.....	72
1.2. Ngoại ứng- một dạng thất bại của thị trường...	78
1.3. Sản lượng, ô nhiễm và chi phí ngoại ứng.....	85
2. Sự thất bại của chính phủ trong lĩnh vực môi trường.....	88
2.1. Nguyên nhân thất bại của Chính phủ trong lĩnh vực môi trường.....	89
2.2. Một số ví dụ về sự thất bại của chính phủ.....	91
* * <i>Câu hỏi thảo luận</i>	95

Chương 5. Quản lý nhà nước về môi trường....	97
1. Vai trò của chính phủ trong lĩnh vực quản lý môi trường.....	97
1.1. Khắc phục sự thất bại của thị trường trong việc phân bổ tài nguyên thiên nhiên, tài nguyên môi trường.....	97
1.2. Hạn chế những tổn thất kinh tế do ô nhiễm và suy thoái môi trường gây ra.....	98
1.3. Quản lý bền vững tài nguyên, môi trường để thực hiện các mục tiêu phát triển dài hạn	98
1.4. Tham gia giải quyết các vấn đề môi trường khu vực và toàn cầu.....	99
2. Nội dung quản lý nhà nước về môi trường.....	99
2.1. Xác định những vấn đề môi trường cần ưu tiên giải quyết và đề ra các chính sách để thực hiện.....	101
2.2. Phối hợp hành động và lập kế hoạch thực hiện chính sách.....	104
2.3. Điều hành và thực hiện chính sách.....	105
3. Một số bài học kinh nghiệm trong việc giải quyết các vấn đề môi trường.....	108
3.1. Bài học 1.....	108
3.2. Bài học 2.....	108
3.3. Bài học 3.....	109
3.4. Bài học 4.....	109
3.5. Bài học 5.....	109

3.6. Bài học 6.....	110
* * <i>Câu hỏi thảo luận</i>	110
Chương 6. Phân tích lợi ích chi phí và đánh giá hàng hoá, dịch vụ môi trường...	111
1. Phương pháp phân tích lợi ích chi phí và quá trình ra quyết định.....	111
1.1. Phân tích lợi ích - chi phí (BCA: benefit - cost analysis).....	111
1.2. Nguyên tắc ra quyết định của xã hội.....	112
1.3. Giá sẵn lòng trả.....	113
1.4. Đền bù giả định.....	117
2. Yếu tố thời gian, môi trường trong phương pháp phân tích lợi ích - chi phí	117
2.1. Phép chiết khấu (Yếu tố thời gian của lợi ích và của chi phí).....	117
2.2. Quy luật lợi ích - chi phí và yếu tố thời gian....	120
2.3. Ảnh hưởng của phép chiết khấu đến môi trường.....	121
3. Đánh giá hàng hoá và dịch vụ môi trường.....	121
3.1. Đặc điểm của các hàng hoá và dịch vụ môi trường.....	121
3.2. Tổng giá trị kinh tế (TEV).....	124
3.3. Một số phương pháp xác định giá trị tiền tệ của hàng hoá và dịch vụ môi trường.....	126
* * <i>Câu hỏi thảo luận</i>	132

Chương 7. Kiểm soát môi trường bằng kinh tế.....	134
1. Dùng thị trường để kiểm soát ô nhiễm.....	134
1.1. Phương pháp khuyến khích dựa vào thị trường...	135
1.2. Phương pháp về quyền sở hữu tài sản (Định lý Coase)	137
2. Sử dụng các công cụ kinh tế để kiểm soát ô nhiễm.....	139
2.1. Vai trò của các công cụ kinh tế trong kiểm soát ô nhiễm.....	139
2.2. Các chỉ tiêu lựa chọn các công cụ kinh tế.....	141
2.3. Các công cụ kinh tế chủ yếu.....	142
* * <i>Câu hỏi thảo luận</i>	157
Chương 8. Kinh tế học về Tài nguyên thiên nhiên.....	158
1. Một số vấn đề chung về tài nguyên thiên nhiên.....	158
1.1. Khái niệm.....	158
1.2. Vai trò của tài nguyên thiên nhiên đối với nền kinh tế.....	160
1.3. Phân loại và đánh giá tài nguyên thiên nhiên...	160
1.4. Đánh giá kinh tế các tài nguyên thiên nhiên...	163
1.5. Ảnh hưởng của tiến bộ khoa học- kỹ thuật đến việc đánh giá và sử dụng tài nguyên thiên nhiên.....	165

2. Các nguyên tắc khai thác tài nguyên thiên nhiên	166
2.1. Tài nguyên có thể tự tái tạo (RR - Renewable resource).....	166
2.2. Tài nguyên không tự tái tạo (exhaustible resources - ER)	173
* * <i>Câu hỏi thảo luận</i>	181

Chương 9. Quản lý môi trường ở Việt nam..... 182

1. Khái quát vài nét về môi trường và dân số ở Việt nam.....	182
1.1. Một số đặc điểm chủ yếu về môi trường tự nhiên Việt Nam.....	182
1.2. Đặc điểm về dân số.....	188
1.3. Mối quan hệ giữa dân số và môi trường ở Việt Nam hiện nay.....	190
2. Công tác quản lý môi trường ở Việt Nam từ 1990 đến nay.....	192
2.1. Sơ lược vài nét về sự phát triển kinh tế - xã hội của Việt Nam trong thập niên 1990.....	192
2.2. Quản lý Nhà nước về bảo vệ môi trường ở Việt Nam.	194
2.3. Những hạn chế trong công tác bảo vệ môi trường ở Việt Nam thời kỳ 1991 - 2000.....	206
3. Những thách thức về môi trường và AGENDA 21 của Việt Nam.....	209
3.1. Những thách thức về môi trường của Việt Nam trong thời gian tới.....	209

3.2. Chương trình nghị sự về môi trường (hay AGENDA 21) của Việt Nam và chiến lược bảo vệ môi trường đến năm 2010 và định hướng đến năm 2020.....	213
* * <i>Câu hỏi thảo luận</i>	226
Danh mục tài liệu tham khảo.....	227

CÁC TỪ VIẾT TẮT

ADB:	Ngân hàng phát triển châu Á.
ASEAN:	Hiệp hội các Quốc gia Đông Nam Á.
BCA:	Phân tích lợi ích – chi phí
BVMT:	Bảo vệ môi trường
C.A.C:	Phương pháp mệnh lệnh – kiểm tra
CVM:	Phương pháp đánh giá ngẫu nhiên
EI:	Các công cụ kinh tế
ER:	Tài nguyên không tái tạo
EU:	Liên minh châu Âu
FAO:	Quỹ lương thực Liên Hiệp Quốc
FC:	Chi phí cố định
GDP:	Tổng sản phẩm quốc nội
GEF:	Quỹ môi trường toàn cầu
GHG:	Khí gây hiệu ứng nhà kính
HPM:	Phương pháp đánh giá theo hưởng thụ
IUCN:	Liên hiệp bảo tồn thiên nhiên và tài nguyên thiên nhiên quốc tế
MC:	Chi phí biên
MEC:	Chi phí ngoại ứng biên
MNPB:	Lợi nhuận ròng biên tư nhân
MPC:	Chi phí biên tư nhân

MSC:	Chi phí biên xã hội
MVC:	Chi phí biến đổi biên
MR:	Doanh thu biên
NS:	Năng suất
ODA:	Vốn viện trợ phát triển chính thức
OECD:	Tổ chức hợp tác kinh tế và phát triển
PPP:	Nguyên tắc người gây ô nhiễm trả tiền
RR:	Tài nguyên có thể tự tái tạo
TCM:	Phương pháp chi phí du hành
TEV:	Tổng giá trị kinh tế
TFP:	Năng suất nhân tố tổng cộng
UNDP:	Chương trình phát triển Liên Hiệp Quốc
UNEP:	Chương trình môi trường Liên Hiệp Quốc
UNFCCC:	Công ước khung Liên Hiệp Quốc về biến đổi khí hậu
VC:	Chi phí biến đổi
WB:	Ngân hàng thế giới
WCED:	Ủy ban Thế giới về phát triển kinh tế
WTA:	Giá sẵn lòng nhận
WTP:	Giá sẵn lòng trả
WWF:	Quỹ động vật hoang dã

LỜI NÓI ĐẦU

Kinh tế tài nguyên và môi trường là một môn học được giảng dạy ở các trường đại học trên thế giới từ những thập niên cuối của thế kỷ 20. Ở Việt Nam, môn học này được đưa vào giảng dạy tại một số trường đại học, trong đó có Khoa Kinh tế thuộc - Đại học Quốc gia Hà Nội (trước đây là Khoa Kinh tế, Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội) từ giữa những năm 1990.

Hiện nay Kinh tế tài nguyên và môi trường là môn học bắt buộc đối với tất cả các sinh viên thuộc các chuyên ngành khác nhau của Khoa Kinh tế, Đại học Quốc gia Hà Nội.

Để giúp cho các sinh viên thuận tiện hơn khi nghiên cứu môn học, chúng tôi đã tiến hành biên soạn cuốn giáo trình **“Kinh tế Tài nguyên và Môi trường”**.

Ngoài việc cung cấp những lý luận cơ bản về lĩnh vực Kinh tế tài nguyên và môi trường, cuốn giáo trình này còn phân tích tình hình quản lý tài nguyên và môi trường ở Việt Nam thời gian qua cũng như định hướng phát triển bền vững và chiến lược bảo vệ môi trường của Việt Nam giai đoạn 2010 – 2020.

Nhân dịp hoàn thành cuốn sách, chúng tôi chân thành cảm ơn các tác giả của một số giáo trình, sách chuyên khảo mà chúng tôi đã tham khảo trong quá trình biên soạn. Xin cảm ơn các đồng nghiệp và các em sinh viên khoa Kinh tế - Đại học Quốc gia Hà Nội đã động viên chúng tôi trong công việc. Đặc biệt, xin cảm ơn Tiến sỹ Lê Thu Hoa, Khoa Kinh tế – Quản lý môi trường và đô

thị, Trường Đại học Kinh tế Quốc dân Hà Nội và PGS. TS. Hoàng Xuân Cơ - Khoa Môi trường, Đại học Khoa học Tự nhiên, Đại học Quốc gia Hà Nội - về những ý kiến đóng góp bổ ích cho người biên soạn cuốn giáo trình này.

Mặc dù đã có nhiều cố gắng song cuốn giáo trình xuất bản lần đầu này không thể tránh khỏi những thiếu sót. Rất mong sự đóng góp ý kiến của bạn đọc.

Các ý kiến đóng góp xin gửi về:

Bộ môn Kinh tế học

Khoa Kinh tế, Đại học Quốc gia Hà Nội.

Nhà E1, 144 đường Xuân Thuỷ, Quận Cầu Giấy, Hà Nội

Hà Nội, ngày 4 tháng 7 năm 2005

Tác giả